

**BİR KÜLTÜREL MİRAS OLAN AKBANK FINDIKLI YAPISI OTELE DÖNÜŞTÜRÜLECEKTİR.
“HOCANIN AKADEMİ'Sİ” İSE KONUYA İLGİSİZDİR.**

Sedad Hakkı Eldem'in yaptığı Fındıklı Akbank (1966-1968) yapısı satılmış. Alanlar otel yapacaktı. Kimin sattığı belli, alanı da meraklısı araştırır bulur. Yapıyı satın alıp otele dönüştüreceği söylenen şirketi, magazin medyasına emanet edip kendi konumuza dönelim. Bu şehirde (ve elbette kıyılarımızda, neredeyse tüm doğal değerlerimizde) turizme teslim etmediğimiz, otel yapmadığımız-yapamayacağımız neresi kaldı acaba diye sormadan edemiyorum. Turizm denen bu belaya daha hangi özgün, kendimize ait, özel varlığımızı, kültürümüzü teslim edeceğiz? Satılacak hangi kültür varlığımız kaldı döviz uğruna? Hadi daha "anlayışlı" biçimde düşünelim: Elbette, değerli konumlardaki değerli yapılar sıkça işlev değiştirebilir. Ama büyük bir özen ile uzlaşma ile şeffaflık ile. Biz ise yalnızca sürprizler hakkında, dedikodular düzeyinde konuşabiliyoruz. Bilindiği gibi, Eldem'in Maçka, Taşlık Kahvesi de bir otel yatırımı sürecinde yıkılmış, ölçeği ve yeri değiştirilerek garip bir biçimde yeniden inşa edilmiştir.

Akbank yapısı ise, Eldem'in, Hilton (ki tartışmalı bir telif konusudur, son dönemde bir yatırımcı grup tarafından satın alınmıştır. Her an hiper lüks bir rezidans bölgesine dönüştürülebilir), İstanbul Üniversitesi, Atatürk Kitaplığı ve Zeyrek SSK binaları gibi, az sayıda değerli yapılarındandır.

Diğerleri ise biliyoruz, farklı gerekçeler, yaptırımlar ve özneler tarafından korunan Yalılar ve Büyükelçilik yapılarıdır ve muhtemelen bir süre daha varlıklarını sürdürebileceklerdir. Bunlar arasında, özellikle Akbank yapısının özgün ve modernist mimari kimliği ile diğer SHE yapılarından epeyce farklılaştığını iddia etmek yanlış olmaz.

Acaba otele dönüştürülmeyi bekleyen bu yapı, örneğin bir kampanya ile bir kültür yapısına dönüşemez miydi?

Örneğin MSGSÜ'den (AKADEMİ'den) bu yapıya değeri ve elbette hemen yanı başındaki konumu nedeniyle erkenden sahip çıkılıp, bir rica (kampanya-pazarlık-yalvarış-yakarış?) ile sahibi olan Sabancı grubundan alınmasını düşünmek ve gerçek bir kültür ve tasarım merkezine dönüştürülmesini beklemek safdillik mi olurdu?

Bu konularla ilgilenmesi gereken ve kurucusu olduğu Rölöve, Restorasyon, Koruma bilim dalı yanı sıra Mimarlık Tarihi diye adlandırılan bir bilim dalı da vardır SHE'nin "Akademi'sinde".

Buralardaki ekipler tarafından nedense görmezden gelinen bir durumdur yakın geçmişimizin mimari kültürel mirasına yapılan edilenler.

Bu sessizliğin, ilgisizlikten mi, egemenlerin korkusundan mı, kasıtlı bir inkârdan mı kaynaklandığı, yoksa on yıllardır süregelen bir kıskançlığın sonucu mu olduğu tartışılmalıdır.

Neyse, ben size bu yapıyla ilgili kendi "hikâyemi" anlatayım.

SEDAD HAKKI ELDEM'İM DOSTU MEHMET ALİ HANDAN TARAFINDAN 1970'LERDE ÇİZİLMİŞ PORTELERİ
(Haydar Karabey Arşivi)

...

“Akademi”de ilk yılım. (1968)

Dönemin Sanat ve Mimarlık Tanrıları(*) etrafımızda dolanıyorlar.

Hocalar dehşet saçıyorlar, onların her biri birer Zeus'tur.

Ama çok tarihi, çok güçlü, çok başarılı, çok kişilikli, çok özellerdir.

Hepsini kabul ederim.

Baş edeceğiz.

Bizler küçük adamlarız onların önünde, ama hepimiz 68'liyiz.

...

“Hocam” dedin mi şimdiki gibi değil, bir duracaksın.

Kimileri rol modelidir, kimileri nefret odağı.

İsimleri gerekmez.

Şu seramik fırında balık pişirmiş öğrencileri ile şarap eşliğinde yemiş,

Bu şezlongu atıp, elinde rakısı, kıyıda güneşlenip sonra rıhtımdan denize girmiş,

Diğeri önüne gelen öğrenci ödevlerini beğenmeyip camdan dışarı atmış,

Beriki Akademinin en kısa etekli, en güzel kızı ile evlenmiş...

Vay vay.

...

Her zaman böyle birileri olmalıdır yaşamınızda.

Onlar bu hal ve tavırları kendileri için mi, bizler için mi takınıyorlardı, hala anlayamadım. Bilen varsa anlatsın.

...

Ve SHE!

Kendisi hakkında sayısız efsane dinlemiş olmakla birlikte bir miktar sakınarak uzak durmaya çalışıyordum öğrenciliğimde. Buralar tekin değildir.

...

Bir "mega ego" ile karşılaşmaya hazır olmayan bir "mini ego" olarak ben de kendimi elbette korumalıyım.

Utarit İzgi zekâma, Orhan Şahinler mezhebime, Muammer Onat espri anlayışına daha uygunken SHE'in zaten o güne dek, ailemdeki kasmalar nedeniyle bezmiş olduğum aristokratik duruşundan, kendini beğenmiş ve tepeden bakışından kendimi sakınabilirdim belki.

Uzak durmalıyım.

...

Ve ama bir sabah erkenden onu gördüm, çok yakından, Akademi önünde kaldırımında: Şimdi "üzerinde bir ışıkla, bir aura ile göründü bana" desem, çocukluğuma vereceksiniz eminim.

Krem rengi keten bir takım elbise, ak arslan saçları, hafif eğik bir bakışı, hasır panama şapkası, bej espadrilleri var.

Benim kılığım ise dönemin ucuz bir hippie öykünmesi; süet pantolon, sandalet filan, mimarlığın biraz da bohemlik olduğu düşüncesini henüz atlatamamışım.

Ama işte adam olmak için daha çok yolumuz var.

...

"Tanrı" sokakta yürüyor.

Sırım gibi denir ya, belki çocukluğumun bahçelerindeki Arnavut bahçıvanı kadar dik duruşlu ve uzun boyludur.

Fındıklıda Akademiden ileriye doğru yürüyor.

Gözleri bir noktaya kilitlidir.

Baktığı yer Fındıklı Akbank inşaatıdır.

...

Sonra bir şey daha fark ettim: Devasa bir Amerikan arabası, markasını bilemem, üstü karamel, altı krem rengi.

Şoförü kaldırıma paralel, ağır bir hızla onu -şefini- izliyor.

Kaş çatık, gidiliyor, geri dönülüyor.

Şantiye kontrolü yapılmıştır, notlar tarifsiz zihindedir.

Gurur zirvededir.

Akbank önünden çevik bir geri dönüş.

Şoför bu kez yanı sıra geri geri sürüyor arabayı, gözü ise patronundadır.

...

Vay be “baba” yahu “Mimar” denen adam bu mudur yoksa?

...

Okulumuza en yakın bir şantiye olduğu için öğrenci iken bir iki kez ziyaret etmek zorunda kaldığım bu inşaattan hiçbir şey anlamadığımı söylemeliyim.

Ama sonraları SHE efsanesi şöyle sürdü:

İşveren (Akbank’ın o zamanki Genel Müdürü olsa gerek) kimi tadilatlar istermiş inşaat sırasında, doğallıkla.

“Tanrı” Mimar hocamız da “yaparız efendim, yaparız merak buyurmayınız” dermiş hızla yürürken şantiyede, arkasında takip eden ekibinin elemanları ile.

Rüzgârını bir düşünün.

Ama arkasındaki izleyenlere ardında kavuşturduğu eliyle, baş ve işaret parmaklarını ovuşturarak da sinyal verirmiş: “Tadilat var galiba projede, ama daha fazla ödeme de geliyor, çocuklar, üzülme!” diye.

Ve bu mucize adam istediği yapıyı orada tam da gözümüzün önünde “tasarladığı biçimde” yapabildi.

Türk Evi takıntısının çok ötesinde, en azından bir Alvar Aalto niteliğinde.

...

“Hoca”yı belki biraz üzdüm sonraları:

Kendisine, beyefendi hazretlerine (ben sonraları Akademide asistan olmuştum) Sultanahmet Adliyesini genişletme talebi gelince derhal; “yaparız efendim, yaparız” demiş.

Yazılar yazıp kıyamet kopardım: “Tarihi merkezden çıkın gidin şehir dışına” diye. Dönemin Baro başkanından da destek gelmişti.

Ama genç asistanın hocanın hışmından ödü koptu tabi. Öyle bir hale düştüm ki; “Hey, hoca geliyor” denince tuvalete saklanıyordum.

...

Şimdilerde onun mirasını korumak bana düşüyor; öğrencisiyim, onun atölyesinin mirasçısıyım filan diye kasınlardan ses gelmediğine göre.

Yine de “telif mirası hukuku” diye bir şey vardır umarım ve ailesinden birleri de özellikle bu kültürel mirasa sahip çıkar. SHE diye sergi açıp anmak, kitaplar yazmak elbette yeterli değildir. Ama kimi durumlarda telif hakkının ücreti mukabili devir edilebildiğini de biliyoruz. Bizler, paranın satın alamayacağı şeyler de yok mudur diye sormaya umutsuzca devam edelim.

...

Bundan bir önceki “tecavüz” de strüktürel güçlendirme adına, bizim birlikte var olma, paylaşma şansına, onuruna ulaştığımız Fındıklı Akademi yapısına yönelmişti.

Sıra Akbank Fındıklı’da demek ki.

Vah olsun!

...

(*) Bu metinde kullanılan “Tanrı” deyişinin mitolojik anlamda olduğunu baştan belirteyim de!

DİPNOT:

Kültürel Miras olarak mimarlık yapıtı kavramını, İnşaat ve “dönüştürme” çılgınlığımız, Turizmin dokunulmazlığı, Kente Galataport, Haydarpaşaport etkileri ve benzeri konuları uzun uzun tartışmak gerek.

Bu konuda tutucu olmadığım gibi, küçük çapta böyle işleri ben de yaptım.

Belirtmiştim, “Bir mal elbette satılabilir de, dönüştürülebilir de” diye.

Dönüştürülürken nasıl davranılacağı önemlidir:

Belki, burası da bir “arsa olarak” algılanır, yapı tümüyle yıkılıp yeniden yapılır.

Veya, “Bankacılar denize baksın” kaygısı ile tasarlanmamış olan ön cephe “turistler denizi daha iyi görsün” diye tümüyle değiştirilebilir.

Elbette bir otele daha çok servis alanı ve bodrum katlar da gerekecektir. Belki bina yıkılmadan altını oymak gibi bir düşünce ile teknoloji zorlanabilir.

Belki de çokça olduğu gibi tadilat sırasında bina yaniverir.

Ne bileyim?

Ama tam da burada benim biraz da duygusal olan bu yazımı biraz gerekçelendirmem gerektiğini düşünüyorum.

Yazı içeriğinden de anlaşılacağı gibi oldukça öznel ve bir iç hesaplaşmayı da içeriyordu: Biz bu dünyada geçirdiğimiz süre içinde ne yaptık, ne yapabildik, bizden sonraya anlamlı bir söz bir miras bırakabildik mi, bırakırsak değeri bilinir mi filan...

Burada tüm yaşamını mimarlık düşünmeye, araştırmaya, mimarlık yapmaya ve mimarlık yazmaya, mimarlık eğitimine adanmış bir kişiden (SHE) söz ediyoruz. Oldukça uzun ve keyifli de bir yaşam. Tam bir yapıt ve külliyyat çıkıyor ortaya.

İnsanoğlu en azından benim dünya görüşüme göre ardında bırakabildikleri kadar değerlidir. Bu da kimileri açısından elbette tartışılabilir.

Ama “tüm bir yaşam” konusunu vurgulamak isterim.

Adam düşünüyor:

“Yaşam sonlu bir süreçtir... Eserlerim; yani tüm Arşivim, Kitaplarım, Yapılarım benden sonra ne olacak? Neyi kime emanet edebilirim?”

Yine öznel olarak ben şöyle olmasını isterdim:

Ardımda bıraktığım sözün en azından özü, ruhu, kente, kentliye, sonra meslektaşlara, öğrencilere, en son da kullanıcılara emanet olsun.

Basit ayrıntılara bakalım:

Maddi serveti tümüyle özeldir, elbette bizi ilgilendirmez.

Arşiv'in bir bölümünün Akademi'de olduğunu bir bölümünün de SALT'ta olduğunu duydum.

Neyse ki çok değerli bir retrospektif sergi yapıldı da kalıcı bir belgelik oluştu: E. Eldem, U.

Tanyeli, B.Tanju, B. Erkmen tarafından, bu konuda.

Bunların nasıl “değerlendirildiğini” bilemem, dolayısıyla bu konuda kimseyi de yargılayamam.

Ama zorunlu bu dönüşüm sırasında tümüyle yok olmasın bari diye "bu yapıyı tescil ettirmeyi düşünür müsünüz?" anlamında Akademi içindeki kimi girişimlerime; "bizde bilgi, belge ve proje yok" yanıtını aldığımı da belirtmek zorundayım.

SHE Telif Haklarını da Akademi Mimarlık Fakültesine devretmiş öğrenebildiğim kadar.

Başka ne yapabiliirdi, kime emanet edebilirdi yapıtını bu insan?

Şimdi sorumu yineliyorum:

Bu "kültürel mirasa" hakkıyla, insanca, dürüstçe sahip çıkıldığından emin miyiz?

Duygusal yazmışım demiştim, yaşlanıyorum herhalde.

2) Sadi Eldem 2
mevki çalışmaları ve yapılarının
tümünü Mimar Sinan Enstitüsüne
toplu ve vasiyet ediyorum.
Ayrıca aşağıdaki isimleri yazılı
1) Sadi Eldem
2) Osman Okyar
3) Nermin Okyar
4) Ali Eldem beliren
5) 50 milyon nakit vasiyet ediyorum
ettğim, geri kalanın
Arslan, Tuncel, ve Bala arasında
müsavi hisselerle ve vasiyet ediyorum.
Bu vasiyetnamede adları geçen
kişilerin benden evvel vefat etmiş
olurlarsa, onların beliren vasiyet
ettikleri mal varlığı kendi kanuni
miraslarına kalacaktır.
S. S. S. S.

1) 1 11.1.1988
Ben, Ömer Sedat Hakkı Eldem
hiç kimlerin tesiri ve tezyiki altında
olmadım, tamamen kendi isteğiyle
haraket ederek şu şekilde vasiyete
bulunuyorum:
1) İstanbul, Fıstık, Elmadıç (?) mahalle-
si Cumhuriyet caddesinde ve tapuda
pafta 95, ada 1759, Parsel 36 sayılı
da kayıtlı anayasal menkulde tami-
minin sahip bulunduğum
+2 no.lu meşhur "Kaf" ana katlı
"bagimsiz bölüm numaralı dairem;
hazret müddetine Tuncel Safyurda
içerisinde beliren sükna hake tesis edilmiş
Kayır ile, meşhure, edim Fatma Eldem
neğeleri Arslan, Tuncel ve Bala
Safyurda müsavi hisselerle (beliren?) ve
vasiyet ediyorum.
2) Halen bu dairede mevcut bulunan
evlin kitaplarını, ve projelerini benim
adıma (halelatimim?)
(vasiyetim?)

SHE'nin kaleminden : "VASİYET"